

**ВИВЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО СПАДКУ
ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ
(на прикладі колекцій Чернігівського обласного
історичного музею ім. В.Тарновського)**

Актуальність. З огляду на євроінтеграційний курс України на сьогодні дедалі більш актуальним для галузі освіти стає питання вивчення і популяризації європейського культурного спадку. Зокрема істотне зростання уваги до питань європейської культури характерне для шкільних програм з історії. Так, уже в пропедевтичному курсі «Вступ до історії» (5 клас) ставиться завдання продемонструвати, що історія України – складова європейської історії (с. 11). А у інтегрованому курсі Всесвітня історія. Історія України 6 клас, Історія України. Всесвітня історія 7-9 класи, результати навчання та зміст навчальної діяльності постійно наголошують на необхідності викладення історії України як частини європейської цивілізації [1, с. 32]. Загалом, концепт «європ [-а, -ейський тощо]» зустрічається в програмі 173 рази, «культур [-а, -ний тощо]» – більше 190.

У галузі вищої освіти ця проблема особливо актуалізована у 2020 р. Наказом МОН згідно якого у низці освітніх програма ЗВО перелік спеціальних (фахових, предметних) компетентностей обов'язково повинен включати вимоги з питань європейської та євроатлантичної інтеграції [2, с 19].

Відтак у ЗВО при підготовці вчителів історії особливого значення набуває робота з концептом «європейська культура», а при розробці, оновленні та імплементації ОП 014 «Середня освіта. Історія» для ЗВО варто особливу увагу звертати на доцільність включення до ОП дисциплін з аспектами практичної роботи з європейським культурним спадком. Варто враховувати, що суттєвий вплив на формування євроінтеграційної компетентності студентів закладів вищої освіти має культурний спадок

європейських народів, представлений в музейних колекціях регіональних музеїв.

Публікації. Наявні на сьогодні на пострадянському просторі публікації з даного питання стосуються передусім музейної педагогіки в цілому та окремих її аспектів. Дотичними за тематикою є розвідки В. Снагощенко [3], К. Мілованова, Є. Нікітіної, Н. Соколової, М. Сергієвої [12], Р. Патер, О. Караманова [11], які, аналізуючи освітній потенціал музейної педагогіки, торкаються в тому числі і питань формування європейських цінностей. Натомість окремі спеціальні дослідження, які б детально висвітлювали питання вивчення європейського культурного спадку засобами музейної педагогіки у вітчизняному науковому просторі відсутні. Водночас низка європейських документів, нормативно-регулятивних актів, дані дисемінаційних платформ європейських проєктів дають можливість досліджувати дану проблему на предмет доцільності і можливості імплементації європейського досвіду у вітчизняних реаліях.

Відтак, метою нашої розвідки є аналіз окремих механізмів вивчення європейського культурного спадку засобами музейної педагогіки на основні практик європейських країн та особистого досвіду автора з імплементації проєктів міжнародної технічної допомоги.

Основний матеріал. Для досягнення окреслених сучасною педагогікою цілей навчання історії в школі та ЗВО в питаннях формування у здобувачів усвідомлення себе частиною європейської цивілізаційної спільноти крім традиційних освітніх інструментів у нагоді стає використання низки засобів музейної педагогіки. У цьому відношенні особливо вартим уваги є досвід країн ЄС, для якого промоція європейського культурного спадку стала одним із актуальних завдань сучасної політики в галузі культури. Так, Нова Європейська програма розвитку культури (2018) [5], Стратегічний план програми «Горизонт Європа» (2021) [9], Пріоритети програми Еразмус+ на 2021–2027 рр. [7] та низка інших документів акцентують увагу на тому, що музеї можуть стати дієвими освітніми

платформами для формування європейської ідентичності, яка тісно пов'язана з дослідженням і розумінням європейського культурного спадку.

Європейськими країнами на сьогодні вже розроблені низка сучасних алгоритмів співпраці між музейними та освітніми установами. Для просування європейської ідентичності та вивчення спадку одним із пріоритетів музейної педагогіки є формування зв'язку між громадянським суспільством, асоціаціями, що працюють в галузі освіти, культури та спадку, та іншими стейкхолдерами [10, р. 11]. Для імплементації такої політики Європейський Союз активно фінансує проекти, що стосуються освітньої ролі музеїв. Так, в програмах ЄС Еразмус+ та Креативна Європа вже є низка проектів з елементами музейної педагогіки. Оновлена програма ЄС Горизонт Європа також розширила свої можливості в кластері «Культура, креативність та інклюзивне суспільство» [8].

Чернігівський обласний історичний музей імені В.В. Тарновського також долучився до цієї європейської ініціативи. З 2019 року в партнерстві з Національним університетом «Чернігівський колегіум» музей є учасником проекту «Культурний вимір Європи» ("Cultural Dimension of Europe") 611810-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CHAIR (реєстраційний номер в Україні – 4309) програми Європейського Союзу Erasmus+ напряму Jean Monnet. Метою цього напряму є активізація євроінтеграційного дискурсу загалом та заохочення колаборації закладів вищої освіти з іншими інституціями (музеями в т.ч.) задля поширення знань про ЄС для широкої громадськості, вивчення та адаптації досвіду країн ЄС.

Метою проекту стало вивчення історичної компоненти «європейської культури» в її широкому значенні та аналіз можливості й доцільності імплементації європейських культурних цінностей в українських реаліях.

Проект спрямований на:

- поглиблене вивчення історії культурних цінностей Європи та наявного в Чернігівському регіоні європейського культурного спадку;

- дослідження основних принципів міжкультурної комунікації та реалізації культурної політики ЄС;
- посилення синергії між установами освіти та культури;
- визначення перспектив імплементації в Україні європейського досвіду культурної політики.

Основна цільова аудиторія проєкту – студенти бакалаврату Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін НУЧК та аспіранти НУЧК.

Структурно проєкт передбачає наступну діяльність:

- 1) викладання: розробку навчальних дисциплін «Становлення Європи: культурний вимір», «Європейський Союз: інституційні основи» (доц. Кеда М.К.), «Формування комунікативної культури в європейському просторі» (проф. Дятлов В.О.), «Міжкультурна комунікація в Європейському Союзі» (доц. Соломенна Т.В.); «Європейська культурна політика для молоді» (ас. Міден Е.Л.)
- 2) видання методичних посібників, наукових та інших публікацій з означеної тематики, створення та наповнення сайту проєкту;
- 3) проведення міжнародної конференції, 2-х круглих столів, щорічних майстер-класів та історичного моделювання з питань історії культурної політики, спадку і комунікативної стратегії Європейського Союзу;
- 4) популяризацію напрацювань проєкту в ЗМІ, мережі Інтернет через відповідний сайт проєкту та сторінку в соцмережі Фейсбук.

В рамках викладання дисципліни «Становлення Європи: культурний вимір» для отримання заліку передбачається виконання проєктної роботи по створенню презентації музейного експонату європейського походження. Студентам пропонується організуватися у невеликі групи, по 2-3 і обрати собі експонат для дослідження. Під керівництвом куратора проєкту та музейного експерта проводиться невеличке дослідження і готується презентація об'єкту.

В колекціях Чернігівського обласного історичного музею зберігається низка експонатів європейського походження, частина з яких була запропонована співробітниками музею для дослідницької роботи студентів.

У цьому списку представлені:

- Скандинавський меч. X ст.
- Скринька Люмож Франція. X–XII ст.
- Німецький двуручний меч. XVI ст.
- Оклад на Євангеліє срібний Аугсбург Німеччина. XVIII ст.
- Мейсенська парцеляна. XVIII ст.
- Шабля Мазепи. XVII ст. Туреччина
- Келех срібний. XVII–XVIII ст. Польща
- Шабля часів наполеонівської директорії. XIX ст.
- Гобелен Франція. XVIII ст.
- Фортепяно. XVIII ст. Німеччина
- Вогнепальна зброя. XIX–XX ст.

Старший науковий співробітник музею Трухан Олена Валеріївна розробила методику роботи здобувачів вищої освіти з експонатом для підготовки його презентації. Також з-поміж рекомендацій для роботи є пропозиція перекладу тексту на англійську чи/та німецьку мови, що має сприяти розвитку мовної компетентності студентів. Найкращі презентації викладаються на сайт музею, міські інфобокси та цифрові платформи і стають доступні широкому загалу. Експонат оснащується спеціальним QR-кодом із зазначенням інформації про проєкт. За цим кодом відвідувачі музею можуть отримати доступ і ознайомитись зі змістом студентського проєкту-розвідки про даний експонат.

За підсумками трьох років імплементації проєкту дев'ять із перерахованих експонатів неодноразово ставали об'єктами студентських досліджень. Найбільший інтерес викликали Мейсенська парцеляна 18 ст., Французький гобелен 18 ст., та зброя (зокрема, шабля Мазепи, скандинавський меч, цвайхендер, вогнепальна зброя XIX–XX ст.ст.).

Основний метод навчання, який використовувався при роботі з музейними експонатами – «навчання через дію» (learning by doing), який передбачає прямий контакт із об'єктом (та середовищем), що вивчається. Застосування цього методу до навчання дозволяє розвивати низку важливих

на сьогоднішні навичок (т.зв. *soft skills*), які необхідні випускникам для успішної професійної діяльності в умовах сучасного глобалізованого інформаційного світу [4; 6, р. 214]. Особливий акцент робиться на вдосконалення навичок:

- креативності і критичного мислення – учасникам проєкту потрібно придумати нові підходи до презентації, розробити її дизайн. Їх також просять критично опрацювати вже відомий матеріал та провести дослідження по пошуку цікавої інформації про період, в який створений це об'єкт, чи який він відображає (наприклад, картина);
- комунікації та колаборації – необхідність згуртування команди однодумців, з якими готується презентація, спілкування з музейним тьютором та співробітниками для доступу до об'єкту, його фотографування та цифровізації;
- медійна та ІКТ освіченість – необхідність використання різноманітних медійних, технологічних ресурсів та цифрових технологій, що особливо актуально в умовах цифрової трансформації освіти та культурного спадку через пандемію Covid-19;
- активне громадянство та соціальна відповідальність – аналіз та порівняння різних епох, реалій різних географічних регіонів (країн) зі світом, в якому ми живемо, усвідомлення своєї участі у створенні та поширенні сучасного культурного спадку, – все це культивує більш усвідомлене громадянство.

Таким чином, застосування прийомів музейної педагогіки відіграє важливу роль у вихованні молодого покоління відповідальних громадян України, які усвідомлюють цінності громадянського суспільства, поважають культурне, духовне й історичне надбання українського народу як частини європейської цивілізації, здатні відповідально реалізовувати власні права й обов'язки задля збереження культурного спадку.

Література:

1. Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА для загальноосвітніх навчальних закладів. 2017 р.
2. Наказ МОН № 584 від 30.04.2020 р. Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти.
3. Снагощенко В.В. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29-30 травня 2020 р.)* Суми, 2020. С. 41-43.
4. 21st century skills. *The Glossary of Educational Reform*. URL: <https://www.edglossary.org/21st-century-skills/>;
5. A New European Agenda for Culture. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/culture/document/new-european-agenda-culture-swd2018-267-final>
6. Bente Aster. Cultural heritage and the museums in the cultural schoolbag (tcs). *Museums and Education in the North*. Östersund, 2020. Pp. 203–229.
7. Erasmus+ Programme Priorities 2021-2027 / European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/erasmus2027>
8. Horizon Europe. Cluster 2. Culture, Creativity and Inclusive Society. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/cluster-2-culture-creativity-and-inclusive-society_en
9. Horizon Europe Strategic Plan (2021–2024) / European Commission. February, 2021. P. 45.
10. Methodology and recommendations for a European training in Cultural Heritage / Robert Belot. 2019. URL: <http://www.propeace.eu/wp-content/uploads/2020/02/Best-Practices-to-teach-European-Cultural-Heritage.pdf>
11. Pater R., Karamanov O. Museum education in the context of socio-cultural changes in the countries of Eastern Europe (using the examples of Poland,

Ukraine and Russia). *Muzeológia a Kultúrne Dedičstvo*. 2020. N 8 (2). Pp. 17-30.

12. The creative potential of museum pedagogy within the modern society / Milovanov K., Nikitina E., Sokolova N., Sergeyeva M. *Revista Espacios*. 2017. Vol. 38 (N 40). Pp. 27-38.